

DEĞİŞEN SEYAHAT EĞİLİMLERİ KAPSAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ANLAYIŞININ TURİZM POLİTİKALARI ÜZERİNE ETKİLERİ

ÖZET

Turizm, yaratığı ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler yanında birçok sektörle doğrudan ve dolaylı olarak bağlantılı olması nedeniyle ülkeler için, özellikle de gelişmekte olan ülkeler için, vazgeçilmez bir sektör konumundadır. Ülke turizmin geliştirilmesi ve ekonomik faydalarından daha fazla yararlanılması, diğer taraftan olumsuz etkilerinin ise en aza indirilmesi amacıyla tutarlı turizm politikalarının belirlenip uygulanması ihtiyacı bulunmaktadır. Etkin bir turizm politikasıyla turizmin, planlı ve programlı bir şekilde geliştirilip ülke ekonomisine daha fazla katkı yapması sağlanabilir.

1970'li yıllarda ortaya çıkan ve hızla gelişen sürdürülebilirlik kavramı, birçok alanda olduğu gibi, turizm alanında da kabul görmüş ve sürdürülebilir turizm kavramı çerçevesinde çalışmalar yoğunlaşmıştır. Turizmin gelişigüzel, plansız, programsız ve uygun olmayan bir şekilde gelişerek turist kabul eden ev sahibi toplum üzerinde yarattığı olumsuz etkilere bir tepki olarak ortaya çıkan sürdürülebilir turizm kavramı; doğal, kültürel ve sosyal kaynakları uzun vadede geliştiren ve koruyan, gelecek nesillerin de turizmden faydalanmasını savunan, olumlu ve ılımlı bir tarzda ekonomik gelişmeyi destekleyen bir turizm anlayışıdır.

Günümüzde her yıl milyarlarca dolar ekonomik değer yaratan uluslararası turizmden daha fazla pay almak isteyen ülke ve bölgeler genel turizm politikalarını seyahat eğilimlerinde ve turizm talebinde meydana gelen değişimleri de dikkate alarak sürdürülebilir turizm anlayışına uygun hale getirmek zorundadırlar. Turizm politikalarını bu şekilde belirleyen ülkeler hem turizmin sürdürülebilirliğini sağlayacak hem de daha fazla gelir elde edebileceklerdir. Etkin turizm politikaları uygulamayan ülkelerde ise, turizmin kaynağını oluşturan çevresel, sosyo-kültürel ve tarihi kaynaklar zarar görecektir ve turizm kendi kendini yok edecektir.

Anahtar Kelimeler

Sürdürülebilir Turizm, Turizm Politikaları, Değişen Seyahat Eğilimleri

JEL Kodları: L83

THE EFFECTS OF SUSTAINABLE TOURISM CONCEPT ON TOURISM POLICIES IN THE COVERAGE OF VARIABLE TRAVEL TENDENCY

ABSTRACT

Tourism is an attractive sector for all countries, especially developing countries because of its connection with many different sectors as well as its benefits of economic, socio-cultural and environmental. A proper tourism policy is needed to improve tourism facilities and to make more profit along with eliminating its shortcomings. Our tourism sector can be improved systematically with the helping of a proper tourism policy in order to give our country more financial returns.

The concept of sustainability coming up in 1970s and progressing rapidly is concerned in the tourism field as in different fields and the tourism studies were focused on the sustainable tourism concept. The sustainable tourism concept which is a reaction against the negative effects on people caused by tourism activities made cursory, unsystematically is new approach that provides coming generation proper tourism facilities and makes better and protects the natural, cultural and social sources.

Nowadays, if the countries or regions want to have a big share from international tourism, they are supposed to get their tourism policy adjusted to sustainable tourism concept. Hereby, they can keep their tourism exist and active and make more profit from their tourism activities. In the countries not carrying out an effective tourism policy, their environmental, socio-cultural and historical sources will be ruined.

Key Words

Sustainable Tourism, Tourism Policies, Variable Travel Tendency

JEL Classification: L83

DEĞİŞEN SEYAHAT EĞİLİMLERİ KAPSAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ANLAYIŞININ TURİZM POLİTİKALARI ÜZERİNE ETKİLERİ

Mustafa Sarkım¹

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan ekonomik, teknolojik, politik ve sosyal alanlardaki gelişmeler sonucu turizm çok hızlı bir gelişme göstermiş ve günümüzde en hızlı büyüyen sektörlerden biri haline gelmiştir. Bu gelişme, hem turizm faaliyetine katılan kişi sayısı bakımından hem de yarattığı ekonomik değer açısından küçümsenemeyecek kadar önemlidir.

Uygulanan ekonomik, siyasi ve sosyal politikalar sonucu toplumun hemen hemen her kesiminden insan turizm faaliyetine katılabilir hale gelmiş, bunun yanında yarattığı ekonomik değer nedeniyle de günümüzde turizm toplumsal, kitlevi ve parasal bir olay haline almıştır. Ekonomik ve sosyal alandaki gelişmelerle birlikte, kişi başına düşen gelirler artmış, insanların refah seviyesi yükselmiş, ücretli izinler artmış, çalışma saatleri azalmış ve sosyal turizm anlayışının gelişmesiyle turizme katılamayan insanların da aktif olarak turizme katılımıyla turistik talepte önemli artışlar olmuştur(Timur, 1998:17). 2006 yılında uluslararası turizme yaklaşık 842 milyon kişi katılmış, buna bağlı olarak da yaklaşık 735 milyar dolarlık gelir yaratılmıştır(UNWTO, 2007:s.5). Buna iç turizme katılanların yarattığı yaklaşık 1.500 milyar dolarlık ekonomik değerde eklenince turizm sektörünün önemi daha da anlaşılacaktır.

Turizm, yarattığı ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler yanında birçok sektörle doğrudan ve dolaylı olarak bağlantılı olması nedeniyle ülkeler için, vazgeçilmez bir sektör konumundadır. Uluslararası turizm, doğada bulunan serbest mallar olarak nitelenen deniz, güneş, kum ve konukseverlik gibi mal ve hizmetlerden yararlanılması nedeniyle özellikle gelişmekte olan ülkeler için çekici bir gelişme seçeneği haline gelmiştir(Berno ve Bricker, 2001). Bu yüzden gelişmiş ve gelişen ülkeler arasında turist çekmek için ciddi bir yarış söz konusudur.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ANLAYIŞI VE TURİZM POLİTİKALARI

19. yüzyılın sonlarında İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi ile birlikte ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve teknolojik alanda yaşanan gelişmeler sonucu ortaya çıkan hızlı sanayileşme çabaları, doğal kaynaklar ve çevre üzerinde onarılması mümkün olmayan zararlar meydana getirmiştir. 1970'li yıllara gelindiğinde çevreye ve doğal kaynaklara verilen bu zararları önlemek amacıyla Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar önderliğinde çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve bu toplantılar sonucu "Sürdürülebilirlik" ve "Sürdürülebilir Gelişme" kavramları ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik ilkeleri tarım, sanayi ve diğer birçok sektörde olduğu gibi turizm sektörü içinde uyarlanmış ve Dünya Turizm Örgütü ve Birleşmiş Milletler önderliğinde "Sürdürülebilir Turizm" kavramı ve ilkeleri geliştirilmiştir.

¹ Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, msarkim07@hotmail.com, mustafa.sarkim@deu.edu.tr

Değişen Seyahat Eğilimleri Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Anlayışının Turizm Politikaları Üzerine Etkileri

Turizm sektörünün sağlamış olduğu faydaların farkına varılması, bu sektörün yarattığı avantajlardan en fazla payı almak isteyen ülkeler arasında kıyasıya bir rekabetin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu rekabetten daha fazla pay almak isteyen ülke ya da bölgeler kısa vadeli yüksek karların cazibesine kapılıp plansız ve programsız bir şekilde turizmi geliştirme ve turist sayısını arttırma çabasına girmişlerdir. Ev sahibi ülkelerin turist sayısını arttırmaya yönelik politikaları sonucu diğer turizm çeşitlerine oranla kitle turizmi, çok daha hızlı gelişmiştir. Kitle turizmine yönelik turistik faaliyetlere katılan turist sayısının artması ve turizmin kontrolsüz gelişmesi ile turizmin çevre üzerine etkileri tartışılmaya başlanmıştır.

Özellikle gelişmekte olan ülkeler, turizmin döviz kazandırıcı etkisi, ek gelir yaratıcı etkisi, istihdam etkisi gibi ekonomik etkilerinden yararlanmak ve turizmi geliştirmek için gelişigüzel politikalar izlemişler ve turizmin kaynağı olan doğal ve çevresel değerleri göz ardı etmişlerdir. Kısa vadeli ekonomik kazançlar için ikinci plana itilen doğal ve çevresel değerlerin tahrip edilmesi, bu ülkelerde turizmin kendi kendini yok etmesi sürecinin başlamasına neden olmuştur.

Bu çerçevede turizmin kaynağını oluşturan doğal, kültürel, tarihi kaynakların ve çevrenin korunması, bu kaynakların korunarak kullanılması ve gelecek nesillerin de turizmden faydalanabilmesi amacıyla sürdürülebilir turizm anlayışı ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir turizm, her aşamasında toplumsal sorumluluk, ekonomik verimlilik ve ekolojik duyarlılığı içermekte ve bunları birbirleriyle uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır. Turizmde sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanabilmesi için ev sahibi ülkenin (bölge/yöre) doğal, tarihi ve kültürel kaynaklarının, temel ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve canlı türlerinin zarar görmeden korunması ve devamının sağlanması gerekir.

Sürdürülebilir turizm, hem turizm gelişmesi nedeniyle oluşan gelirlerin tüm ekonomiye ve topluma dağıtılmasını, hem de tüm kaynakların ve çevrenin sürdürülebilir kullanımını gerektirir (Liu, 2003:462). Bu kavram turizmin gelişigüzel, plansız, programsız ve uygun olmayan bir şekilde gelişerek turist kabul eden ev sahibi toplum üzerinde yarattığı olumsuz etkilere bir cevap olarak ortaya çıkmıştır (Aransson, 1994:79). Turizmin ana kaynağının doğal, kültürel, sosyal, tarihi ve çevresel kaynaklar olduğu bilinci ile turizm endüstrisi, turistler, çevre ve ziyaret edilen arasındaki karmaşık ilişkiler sonucu ortaya çıkan sorunları azaltmaya çalışan bir yaklaşımdır.

Turizm açısından sürdürülebilirlik kavramı, doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerlerin korunup geliştirilerek çekiciliklerinin devamını sağlamayı ifade etmektedir. Turizmin gelişmesinin gerçekleşmesinde en önemli faktör, korumadır. Sürdürülebilir turizmin gelişimi, doğal alanların korunması, yenilenmesi ve ekolojik dengenin korunması ile mümkün olacaktır.

Dünya Turizm Örgütü(DTÖ)'ne göre sürdürülebilir turizm, "insanın etkileşim içinde bulunduğu çevrenin bozulmadan korunarak kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ev sahibi bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçiminde yönetildiği bir kalkınma şeklidir"(WTO,1996).

Sürdürülebilir turizm, turizm endüstrisi, ziyaretçiler, çevre ve ev sahibi toplum arasındaki çok yönlü, karşılıklı etkileşimlerden kaynaklanan anlaşmazlık ve olumsuzlukların azaltılmasını amaçlayan olumlu bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, doğal kaynakların ve insan kaynaklarının kalitesi ve daha uzun süre devamlılığı için yapılacak çalışmalarını kapsar(Garrod ve Fyall,1998:204).

2004 yılında Tayland'ta toplanan DTÖ Sürdürülebilir Turizm Gelişme Komitesi, sürdürülebilir turizmin gelişmesinin temel esasları ve uygulamalarının kitle turizmi ve iş turizminin farklı bölümleri de dâhil olmak üzere, destinasyonlarda turizmin tüm şekillerine uygulanabileceğini belirtmektedir. Turizm gelişmesinin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutu ile ilgili olan sürdürülebilirlik ilkeleri, bu üç boyut arasında uygun bir denge kurulmasını ve bu dengenin uzun dönemde sürdürülebilirliğinin garanti edilmesini gerektirir(WTO,2004). Sürdürülebilir turizm anlayışı ile sadece çevresel, sosyal ve ekonomik yönler arasında dengeye önem vermemekte, turizmin tüm aşamalarında sürdürülebilirlik ilkelerine uygun davranmayı ve yoksulluğun önlenmesi gibi küresel amaçları da kapsamaktadır. Ayrıca ekonomik, ekolojik, sosyal ve kültürel değerlerin korunarak kullanılması ve gelecek kuşaklara da turistik faaliyetleri gerçekleştirebilecekleri bir çevre, bir dünya bırakma amacı da vardır. Bu amaca uygun olarak sürdürülebilir turizmde, ekosistemlerin taşıma kapasitesine uygun bir gelişmeyi sağlayacak şekilde çeşitli bölgelere ayrılmış ve planlı bir turizm gelişiminin gerçekleştirilmesi zorunludur.

Sürdürülebilir turizm, turizm endüstrisi, kamu kesimi, yerel halk ve çevrenin uyumunu gerektiren bir turizm şeklidir. Bu bileşenlerden birinin eksikliği turizmin sürdürülememesi sonucunu doğurabilecektir. Bu yüzden turizm ile ilgili politikalar belirlenirken kısa vadeli yüksek karları hedefleyen kararlar değil, uzun vadede turizmin sürekliliğini sağlayacak doğal, çevresel, tarihi ve kültürel kaynakları koruyarak kullanmayı öngören kararlar alınmalıdır. Çünkü günümüzde turizm hem turist gönderen, hem de turist kabul eden ülkeler üzerinde çok önemli etkilere sahiptir.

Ülke ekonomilerinin çok önemli bir kaynağı olan turizmin daha fazla geliştirilmesi, ekonomik faydalarından daha fazla ve daha etkin yararlanılması, olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla tutarlı turizm politikalarının belirlenip uygulanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Yarattığı ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel etkilerin büyüklüğü turizmin plansız, politikasız gelişigüzel gelişmesi seçeneğini ortadan kaldırmış, tarım, ticaret, ulaştırma gibi bir politika kapsamında ele alınmasını gerekli kılmıştır. Turizmin ülke ekonomisinde diğer birçok sektörle bağlantılı olması, turizm politikasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Etkin bir turizm politikasıyla turizm, planlı ve programlı bir şekilde geliştirilip ülke ekonomisine daha fazla katkı yapması sağlanabilir.

Turizm politikası, gelişen ve değişen turizm anlayışı doğrultusunda yeni anlamlar, boyutlar ve hedefler kazanmıştır. Olalı(1990) turizm politikasını; "Bir ülkenin tüm insanlarına turizme katılarak maddi ve manevi dinlenme olanaklarını sağlamak, çevreyi koruyarak turizm ihtiyaçlarının karşılanması için gereken en uygun alt ve üstyapıyı kurmak amacı ile kamu yönetiminin turizm alanına dolaylı veya dolaysız her türlü müdahalesi"(Olalı,1990:30) olarak tanımlamaktadır. Günümüzde turizm politikası, ülkenin tüm insanların turizme katılarak maddi ve manevi dinlenme imkânlarından yararlanmasını sağlamak, çevreyi koruyarak turizm için gerekli alt ve üstyapıyı kurmak amacı ile kamu yönetiminin turizme yaptığı her türlü doğrudan ve dolaylı müdahaleleri ifade etmektedir. Bu müdahalelerin başlıca nedenleri şunlardır(Timur,2005):

- Turistik arz ve talep dengesini sağlamak, hizmet kalitesini arttırmak,
- Uygulanan politikaların etkilerini araştırmak,
- Turizmin gelişmesi için yeni hedefler koymak, araç ve olanaklar yaratmaktır.

Turizmde plansız ve programsız bir gelişme, ülkeye kısa dönemde önemli gelirler sağlarken uzun dönemde, ciddi zararlar verebilmektedir. Bu tür zararların önlenmesi için turizm politikasının belirlenmesi ve turizmin kontrollü bir gelişiminin sağlanması gerekmektedir.

Değişen Seyahat Eğilimleri Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Anlayışının Turizm Politikaları Üzerine Etkileri

Turizm politikası, zaman içinde ülke şartlarında ve uluslararası turizm trendinde meydana gelen gelişmelere göre değişebilen bir esnekliğe sahip olmalıdır. Değişen şartlara ve zamana göre uyum sağlayabilen bir esnekliğe sahip olması, turizm politikasının dinamikliğini gösterir.

Turizm birçok sektör ve sosyal olayla ilgili bir faaliyet dalı olduğu için turizm politikası; para, ulaştırma, imar, iç ve dış ticaret, eğitim, tarım, endüstri gibi üretken olan ve olmayan sektörlerin karar mercilerinin davranışları, tutumları ve politikaları dikkate alınmadan ve değerlendirilmeden belirlenemez; uygulama olanağına ve başarıya ulaşma şansına sahip olamaz(Olalı ve Timur,1988:317). Bu nedenle, bağlantılı olduğu sektörlerin durumlarını göz önünde bulundurmadan turizm politikasının belirlenmesi, istenmeyen sonuçlara yol açabilecektir.

Turizm, sadece ekonomik yönü olan bir sektör değil; aynı zamanda dünyadaki birçok insanı etkileyen evrensel, dinamik, sosyal bir olgudur ve farklı kültürel toplumlardan insanları bir araya getirdiği için uluslararası barışa da hizmet etmektedir. Ayrıca çevre, doğal kaynaklar, yerel toplumun geleneksel ve kültürel değerlerini de etkiler. Turizmin neden olduğu olumlu ve olumsuz etkiler nedeniyle kamu yönetimi, turizme turizm politikası aracılığı ile müdahalede bulunur(Eliot,1997:2).

Bir ülkedeki turizm olayı, gelir yaratması nedeniyle genel ekonomi ile; dış turizm nedeniyle dış ilişkiler ile; bir yöredeki doğal ve sosyo-kültürel çevreyi kullanması nedeniyle çevre ile; diğer sektörlerden mal ve hizmet alması ile de diğer sektörler ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki içindedir. Bu kadar geniş kapsamlı, olumlu ve olumsuz etkileri olan ve ülke ekonomisi için çok önemli olan turizmin plansız, programsız ve politikasız bir şekilde kendi halinde gelişmesi düşünülemez.

Turizm politikası, birçok faktör göz önünde bulundurularak ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda belirlenir. Örneğin bir bölgede turizmin sosyo-kültürel etkileri en aza indirilmek isteniyorsa burada, turizm politikası daha sıkı kontrolleri ve turizmin gelişmesinin sınırlandırılmasını gerekli kılabilir. Daha genel bir ifadeyle turizm politikası, ülkedeki diğer politika uygulamalarıyla ve turizm sektörüyle bağlantılı olan sektör politikalarıyla uyumlu olmalıdır(Inskeep,1991:170). Turizm politikası belirlenirken politika belirleyicileri, sadece turizmden elde edilecek geliri değil; bölge ya da yörenin uygunluğunu, çevresel, sosyo-kültürel etkilerini, alt ve üstyapısını, turistik çekiciliklerini göz önünde bulundurmalıdırlar.

Turizm politikasının bir ülkede farklı zamanlarda ve farklı alanlarda değişen koşullara uyum sağlayabilmesi, ülkede uygulanan dış ticaret, ekonomi vb. gibi diğer politikalarla uyumlu olabilmesi için dinamik, çok yönlü, kurumsal ve akılcı olmalıdır(Olalı ve Timur,1988:320).

Turizm politikasının hedefleri ülkeden ülkeye değişiklik gösterir. Turizm, gelişmekte olan ülkeler için ekonomik gelişmenin sağlanmasında çok önemli bir sektör iken, gelişmiş ülkelerde ise durum farklıdır. Gelişmiş ülkeler turizm politikalarını belirlerken, genel ekonomi politikasını ve sosyal politikalarını da göz önüne alarak sosyal devlet anlayışı ile herkesin turizme katılması yönünde bir amaç güderler. Bu yüzden, turizm politikasının hedefleri belirlenirken ülkenin genel ekonomisi, sosyal ve çevresel politika hedefleri de belirleyici rol oynamaktadır.

Turizm politikasının başlıca hedefleri; ekonomik büyüme ve gelişmenin sağlanmasına yardımcı olmak, tam istihdamın gerçekleşmesine katkı sağlamak, ödemeler bilançosuna olumlu katkıda bulunmak, uluslararası turistik amaçlı insan hareketlerine etki etmek, turizmin sosyal fonksiyonlarından toplumu yararlandırmak, ekonominin üretim

çeşitliliğini arttırmak, gelir dağılımındaki eşitsizliğin azalmasına katkıda bulunmak, bölgeler arası gelişme farklarının azaltılmasına yardımcı olmak, doğal ve tarihi kaynakları korumak, turizmin sağlık ve politik fonksiyonlarından daha çok insanın yararlanmasını sağlamak şeklinde sıralanabilir(Olalı,1990:39-45). Bunun yanında özellikle turist kabul eden ülkeler açısından turizm politikasının amacı turizme katılan kişi sayısını arttırarak en az masrafla turizmden maksimum gelir elde etmektir.

3. DEĞİŞEN SEYAHAT EĞİLİMLERİ VE TURİZM POLİTİKALARINA ETKİLERİ

Günümüzde gelişen ülkeler ve gelişmiş ülkeler açısından farklılık göstermekle beraber turizm politikaları belirlenirken turizmin kaynağını oluşturan doğal, çevresel, tarihi ve kültürel kaynakların korunarak kullanılmasını benimseyen sürdürülebilir turizm anlayışı yanında uluslararası turizmde yaşanan gelişmeler de dikkate alınmak zorundadır. Özellikle değişen turistik talep yapısı ve değişen seyahat eğilimlerinin göz önüne alınmadan belirlenen turizm politikalarının uzun vadede başarıya ulaşma şansı oldukça az olacaktır.

Turizm sektörünün yarattığı çok sayıdaki olumlu etki uluslararası turizm piyasasında yoğun bir rekabetin yaşanmasına neden olmakta, bu piyasadan kendine düşen payı arttırmak isteyen her ülke sahip olduğu kaynaklara göre farklı strateji ve politikalar belirlemektedir. Bu politikalar genellikle ülkenin sahip olduğu arz potansiyeline göre belirlenirken, diğer taraftan uluslararası turizm talebinde yaşanan değişimler ve yeni seyahat eğilimleri de dikkate alınmaktadır.

Ortaçağdan İkinci Dünya Savaşına kadar olan dönemde daha çok zenginlerin, aristokratların ve üst düzey bürokratların katıldığı bir faaliyet olan turizm, günümüzde toplumun hemen hemen her kesiminin katılabildiği bir faaliyet haline gelmiştir. Yani bu dönemde bireysel turizmden kitle turizmine doğru bir yöneliş olmuş, özellikle paket turlar, caharter seferleri gibi kolaylıklar kitle turizmini geliştirmiştir. Turist kabul eden destinasyonlarda da kitle turizmini geliştirmeye yönelik politikaların uygulanması ile uluslararası turizme katılan sayısı artmış, kısa vadede yüksek karlar elde edilmiştir. Fakat son yıllarda uluslararası turizm piyasasında kitle turizmine yönelik benzer ürünleri sunan çok sayıda destinasyon olması ve bunlar arasında fiyat rekabeti dahil yoğun bir rekabetin yaşanması ortalama harcama miktarlarının düşmesine neden olmaktadır. Bu da destinasyonların turizm politikalarında önemli değişikliklerin yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Günümüzde, ülkeler arasındaki rekabetin artması, sosyal eğilimlerdeki değişimler, nüfusun yaşlanması, maddi yönden zenginliğin artmasına karşın boş zamanın sınırlı kalması, daha küçük aileler, çevreye olan ilginin artması, yeni bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve hareketliliğin artması ve sürdürülebilirlik sorunu(Krüger, 2004:2) gibi nedenler yeni turizm politikalarının uygulanmasını ve turistik ürünlerde çeşitlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Özellikle günümüzde yeni teknolojilerin ulaşım, kitle iletişim ve hayatın tüm alanlarında kullanımının yaygınlaşması tüketici tipini ve tüketim kalıplarını da değiştirmektedir. Bu nedenlerin yanında ekonomik gücü artan, seyahati sırasında macera arayan, kendi başına ya da ailesi ile seyahat eden, seyahatini kendi organize eden, farklı kültürleri merak eden, farklı turistik ürünleri tercih eden yeni bir turist tipinin oluşması da turizm politikalarında değişikliği gerekli kılmıştır. Yani günümüzde hala en önemli turizm çeşidi olarak devam eden kitle turizmi yanında, bireysel turizme doğru tekrar bir eğilim söz konusudur.

Değişen Seyahat Eğilimleri Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Anlayışının Turizm Politikaları Üzerine Etkileri

Bu durum turistik ürün arz eden destinasyonların ürün portföyünde değişiklikler yapmasını, kitle turizmine yönelik ürünler yanında yeni turist tipine yönelik ürünleri de arz etmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Son zamanlara kadar turizm piyasası geleneksel şehir turizmi ve deniz-güneş turizminden oluşan kitle turizmi şeklindeyken günümüzde turistler, kültürel, sosyal, tarihi ve çevresel kaynakları da kapsayan turistik ürünleri de tercih etmeye başlamıştır. Bu yüzden, turistik ürün ve destinasyon imajının farklılaştırılması önem kazanmış, turistik destinasyonlar daha fazla talep yaratabilmek, daha özel grupları çekebilmek için özel alanlarda özellikli ürünler ve hizmetler sunmak amacıyla ürün çeşitlendirmesi politikalarını benimsemişlerdir.

Demografik, sosyal durumlar ve sosyo-kültürel gelişmeler turizm talebinde değişimler neden olmaktadır. Özellikle Avrupa ve Amerika nüfusunun giderek yaşlanması, isteğe bağlı gelir, çalışma saatleri ve boş zamanların belirlenebilmesi yeni talep profilini oluşturmaktadır(Özsoy,2007).

Ulaştırma araçlarının hız ve kapasitesinin artması ile daha uzak destinasyonlara gidilebilmesi yeni destinasyonları ve yeni ürünlerin piyasaya arz edilmesini sağlamıştır. Bu nedenlerle de turistik talepte bu yeni destinasyonlara doğru bir eğilim olmuştur. Dünya Turizm Örgütü tarafından dünya turizmindeki gelişmelerin değerlendirilmesi ve uluslararası turist sayılarının uzun dönemli tahminlerinin elde edilmesi amacıyla yapılan Turizm-Vizyon 2020 adlı çalışmada 1995 yılı baz alınarak 2010 ve 2020 yılları uluslararası turist sayıları için tahminler yapılmıştır. Turizm-Vizyon 2020'ye göre bölgelere göre uluslararası turist sayıları ve pazar payları Tablo-1'de görüldüğü şekilde tahmin edilmiştir(WTO,2000):

Tablo 1: Bölgelere Göre Uluslararası Turist Sayıları ve Pazar Payı Tahmini (2010-2020)

Bölgeler	Baz Yılı Turist Sayısı*	Tahminlenen Turist Sayısı* (Milyon Kişi)		Ortalama Yıllık Gelişim Oranları (%)	Bölgelerin Pazar Payı (%)	
	1995	2010	2020	1995-2020	1995	2020
Afrika	20	47	77	5,5	3,6	5,0
Amerika	110	190	282	3,8	19,3	18,1
Doğu Asya/Pasifik	81	195	397	6,5	14,4	25,4
Avrupa	336	527	717	3,1	59,8	45,9
Orta Doğu	14	36	69	6,7	2,2	4,4
Güney Asya	4	11	19	6,2	0,7	1,2
Dünya	565	1006	1561	4,1	100,0	100,0

* : Milyon Kişi

Kaynak:(WTO,2000)

Turizme katılanların sayısının artması yanında turistik talep de yeni ve farklı destinasyonlara doğru yönelmiştir. Daha uzak destinasyonlara gidilebilmesi ile Avrupa ve Amerika kıtalarının payı azalırken Asya-Pasifik ve Orta Doğu'nun payının artması beklenmektedir. Bu da gelecekte yeni ve farklı ürünler arz eden yeni destinasyonların tercih edileceğini göstermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan bir çalışmada kitlesel haberleşme ve reklam endüstrisinin gelişmesinden etkilenen turizm hareketleri incelenerek rapor haline getirilmiştir. Önümüzdeki yıllarda 65 yaş üzeri turist sayısının artacağı, sık gezen ama otantik destinasyonlar, kültürel aktiviteler temalı turları tercih eden yeni bir turist tipi ortaya çıkacağı öngörülmüştür(Özsoy, 2007). Turist tercihlerinde yenilik ve çeşitlilik talebinin artması, konfor ve macera ağırlıklı eğilimlerin ağırlık kazanması, ürün geliştirmede ise deniz-kum-güneş temel unsurlarının yerini heyecan, eğlence ve eğitimin alması beklenmektedir(TUBİTAK, 2003). Bu yüzden, ülkeler uluslararası turizmden daha fazla pay alabilmek için turizmdeki ve turizm talebindeki gelişmeleri de dikkate alarak mevcut ürünlerine yenilerini eklemek ve/veya mevcut ürünlerde değişiklikler yapmak şeklinde turistik ürün çeşitlendirmesine gitmek ihtiyacını hissetmişlerdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde küreselleşmenin giderek artması, toplumların refah seviyesinin giderek yükselmesi, bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesi ve bunların hayatın her alanında kullanılması, çalışma saatlerinin azalıp boş zamanların artması, özellikle gelişmiş ülkelerde emeklilik yaşının düşmesi gibi nedenlerle turizme katılan sayısı sürekli olarak artmaktadır. Artan turist sayısı ile birlikte farklı ürünler arz eden yeni destinasyonların ve farklı istek ve ihtiyaçları olan yeni turist tiplerinin ortaya çıkması turistik destinasyonların turizm politikalarında değişikliğe gitmelerini zorunlu hale getirmektedir. Bu yüzden turistik destinasyonlar yoğun bir rekabetin yaşandığı turizm piyasasında söz sahibi olmak amacıyla yeni politika ve stratejiler geliştirmektedirler.

Uygulanacak olan turizm politikalarının oluşan yeni turist tipinin istek ve ihtiyaçları karşılayacak nitelikte, turizmin kaynağını oluşturan çevresel, kültürel ve tarihi kaynakları koruyan sürdürülebilir turizm anlayışı doğrultusunda olması gerekmektedir. Turizm politikalarını bu şekilde belirleyen ülkeler uluslararası turizm gelirlerinden daha fazla pay alabilecekleri gibi turizmin sürdürülebilirliğini de sağlayacaklardır.

Günümüz turisti bilgi teknolojileri sayesinde fiyat, hizmet ve ürün kalitesi, rahatlık, hijyen gibi konularda bilgi sahibidir ve bunlara dikkat etmektedir. Bunun yanında dünyada yaşanan doğal ve çevresel felaketler nedeniyle sürdürülebilir turizm anlayışın da etkisiyle çevreye, doğal ve kültürel kaynaklara karşı oldukça duyarlıdır ve bu tür kaynakları koruyarak kullanan turistik ürünleri ve destinasyonları tercih etmektedir. Bu yüzden turistik ülke, bölge ya da yöreler turizm ve turistik ürün politikalarını belirlerken sahip oldukları arz potansiyeline uygun olarak sürdürülebilir turizm anlayışına uygun olan ekoturizm, trekking, termal turizm, sağlık turizmi, çiftlik turizmi, tarım turizmi, yayla turizmi, kongre turizmi, kültür turizmi, inanç turizmi, üçüncü yaş turizmi, spor turizmi gibi ürünleri geliştirmelidirler. Bu tür ürünlerin geliştirilmesi hem çevreye ve doğal kaynaklara zarar vermeyecek, hem de daha fazla gelir elde edilebilecektir. Ayrıca çiftlik turizmi, yayla turizmi ve tarım turizmi gibi turistik ürünlerin geliştirilmesi ile yöre halkının da turizmden pay alması sağlanarak, yöre halkının turizme olumlu bakması sağlanabilecektir.

Son yıllarda gelişmiş Avrupa ve Amerika ülkelerinde gelir düzeyinin yükselmesi ve nüfus artış hızının azalması sonucu nüfusun giderek yaşlanması ile yeni bir turist tipi

ortaya çıkmaktadır. Bu gruptaki turistlere uygun olarak üçüncü yaş turizmi, termal turizm ve sağlık turizmi gibi ürünlerin arz edilmesi destinasyonun önemli gelirler elde etmesini sağlayacaktır.

Sonuç olarak günümüz turizm talebinde meydana gelen değişimleri ve yeni turistik eğilimleri dikkate alarak sürdürülebilir turizm kapsamında turizm politikalarını belirleyen ve ürünler arz eden destinasyonlar turizm piyasasından daha fazla pay alacaklardır.

KAYNAKÇA

Kitap

ELIOT, James (1997); **Politics of Tourism**, Routledge, London

INSKEEP, Edward (1991); **Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach**, John Wiley & Sons, New York.

OLALI, Hasan ve Timur, ALP (1988); **Turizm Ekonomisi**, Ofis Ticaret Matbaacılık Şti., İzmir.

OLALI, Hasan (1990); **Turizm Politikası ve Planlaması**, İşletme Fakültesi Yayını, Yön Ajans, İstanbul.

Dergide Makale

ARANSSON, Lars (1994); "Sustainable Tourism Systems: The Example of Sustainable Rural Tourism in Sweden", **Journal of Sustainable Tourism**. Vol. 2, no. 1-2, ss. 77-92.

GARROD, Brian ve FYALL, Alan (1998); "Beyond the Rhetoric of Sustainable Tourism?", **Tourism Management**, Vol:19, No:3, ss..199-212.

LIU, Zhenhua(2003), "Sustainable Tourism Development: A Critique", **Journal of Sustainable Tourism**, Vol.11, No.6, ss. 459-473.

İnternet Referansları

BERNO, Tracy ve BRICKER, Kelly(2001); "Sustainable Tourism Development: The Long Road from Theory to Practice", Erişim Tarihi: 21.04.2004, http://www.spaef.com/IJED_PUB/3_3/3_3_3_berno.html

KRÜGER, Helmut (2004); "[The Need For An Innovation-Oriented Tourism Policy](http://www.oecd.org/dataoecd/56/16/34268094.pdf)", **OECD**, Erişim Tarihi: 14.11.2006,<http://www.oecd.org/dataoecd/56/16/34268094.pdf>

ÖZSOY, Eda (2007); "Turizmde Yeni Eğilimler", **Turizmde Bu Sabah**, Erişim Tarihi: 05.08.2007, http://www.turizmdebusabah.com/haber_detay-detay-haberNo-32687.htm

TÜBİTAK(2003); "Vizyon 2023 Turizm Paneli" **Vizyon 2023 Projesi**, Erişim Tarihi:04.08.2006, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/ulastirmaveturizm/raporlar/turizm.pdf>

UNWTO(2007); World Tourism Barometer, Volume 5, Issue 2, January 2007, Erişim Tarihi: 25.08.2007, http://www.world-tourism.org/facts/eng/pdf/barometer/unwto_barom07_2_en_excerpt.pdf

WTO (1996); "Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry" , Erişim Tarihi: 04.03.2004,<http://www.world-tourism.org/sustainable/doc/a21-def.pdf>

WTO (2004); "Sustainable development of Tourism Conceptual Definition" , Erişim Tarihi: 12.10.2005 <http://www.world-tourism.org/sustainable/top/concept.html>

WTO (2000); "Tourism 2020 Vision", Erişim Tarihi: 05.08.2006, http://www.world-tourism.org/market_research/facts/market_trends.htm

Diğer Kaynaklar

TİMUR, Alp(1998); **Turizm Ekonomisi Ders Notu**, İzmir.

TİMUR, Alp (2005); **Turistik Ürün Politikası**, Doktora Ders Notu, İzmir.